

Zmiany ustawodawcze w zakresie działalności radia w Polsce w związku z akcesją Polski do Unii Europejskiej

Legislative changes in radio sector in Poland
in connection with Poland's accession
to the European Union

Kinga Oliwia Zdrojewska*

Abstrakt

Aby móc stać się członkiem Unii Europejskiej, Polska musiała zmienić swoje prawodawstwo, dostosowując je do wymogów obowiązujących w krajach członkowskich. Konieczne zmiany w tym aspekcie dotknęły także sektor mediów, wówczas już działający na rynku wolnych mediów, gdzie podmioty komercyjne walczyły o uwagę na równi z nadawcą publicznym. Artykuł traktuje o zmianach w obrębie sektora radiowego, których dokonano przed 1 maja 2004 roku. Podstawę prawną stanowi Ustawa o radiofonii i telewizji.

Słowa kluczowe: radio, Unia Europejska, legislacja, Ustawa o radiofonii i telewizji, ład medialny, wolność wypowiedzi, polityka audiowizualna, DAB

Abstract

To become a member of the European Union Poland had to change its legislation and adapting it to the requirements in the Member States of EU. Necessary changes in this aspect affected also the media sector, then operating on the free media market, where commercial ones fought for attention equals with the public broadcaster. The article is about changes in the radio sector, which were made before 1st May 2004. It is based on the Radio and Television Act.

Key words: Radio, European Union, legislation, Act on radio and television, media order, freedom of expression, audiovisual policy, DAB standard

* Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (kinga_zdrojewska@tlen.pl).

Wstęp

W 2019 roku minie piętnaście lat od wejścia Polski do Unii Europejskiej. Zmiany w wymiarze społeczno-gospodarczym, jakie dokonały się po akcesji, odczuwamy niemal w każdej dziedzinie życia, a przydzielane unijne fundusze finansowe opisane są każdorazowo na tablicach informacyjnych w miejscach przeprowadzonych inwestycji. Jednakże wejście Polski do Wspólnoty obwarowane było koniecznością dopasowania przepisów krajowych do traktatów obowiązujących w państwach członkowskich. Regulacje w tym zakresie objęły również sektor medialny czy też ściślej — radiowy. Radio to medium, któremu, z racji wykonywanego przeze mnie zawodu dziennikarza radiowego, poświęcam w swych rozprawach szczególną uwagę. Pomimo upływu czasu nie została bowiem dokonana analiza jego działalności w kontekście konieczności zmiany przepisów i regulacji przed wejściem do UE. Dlatego też celem podjętym w niniejszym opracowaniu jest ukazanie, jakie zmiany legislacyjne zostały przeprowadzone w tym zakresie jeszcze przed akcesją unijną, ale także jak konsekwencje tych zmian wpływają na słuchanie radia dzisiaj. Niektóre z zagadnień poruszonych przeze mnie dotyczą zarówno mediów audio, jak i audiowizualnych. Moją uwagę skierowałam jednak tylko na radio, chcąc w ten sposób spróbować dokonać systematyzacji w tym obszarze mediów. Dodatkowym bodźcem do napisania takiego opracowania stała się polityka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji względem lokalnych nadawców, a ściślej — polityka koncesyjna, która wpływa na kształtowanie się lokalnego rynku radiowego w Polsce.

Nowy ład medialny w Polsce

Zniesienie monopolu państwa w dziedzinie mediów audiowizualnych w Polsce możliwe było po przemianach roku '89 związanych z demokratyzacją życia polityczno-gospodarczo-społecznego oraz wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹ (umożliwiającej powstanie pierwszych stacji radiowych innych niż państwowe) oraz Ustawy z 23 listopada 1990 roku o łączności². Przed rokiem 1990 nie istniały w Polsce żadne komercyjne media³, a „prasa, radio i tele-

¹ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1989, nr 29, poz. 154).

² Ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (Dz.U. 1990, nr 86, poz. 504).

³ Więcej na temat koncepcji nowego ładu informacyjnego: K. POKORNA-IGNATOWICZ: *Od leninowskiej koncepcji prasy do wolnych mediów. Koncepcja nowego ładu informa-*

wizja podlegały politycznej kontroli i państwowej cenzurze. W dziedzinie mediów elektronicznych państwo miało całkowity monopol⁷⁴. Na etapie prac legislacyjnych, mających na celu zmianę ustawodawstwa w zakresie liberalizacji mediów „nie udało się stworzyć jednego aktu prawnego dotyczącego wszystkich aspektów działalności medialnej”⁷⁵. Za takim kompleksowym rozwiązaniem i „stworzeniem aktu prawnego będącego kodeksem mediów”⁷⁶ po dziś dzień przemawia potrzeba uporządkowania problematyki medialnej, zwłaszcza w dobie Internetu, ale jak dotąd regulacje w tym zakresie w polskim prawodawstwie opierają się nie na jednym, ale na kilku aktach prawnych. Są nimi w szczególności:

1. Prawo prasowe z 26 stycznia 1984 roku z późniejszymi zmianami⁷,
2. Ustawa o radiofonii i telewizji z 29 grudnia 1992 roku⁸,
3. Konstytucja z 2 kwietnia 1997 roku⁹.

Jak zauważa Danuta Waniek po obradach Okrągłego Stołu: „[...] z charakteru przemian politycznych nie wynikało, że Polska będzie od razu zmierzać w kierunku przyjęcia standardów ładu komunikacyjnego, wyznaczanych przez dokumenty instytucji europejskich, opartych na normach doktryny liberalnej, odnoszących się zarówno do sfery polityki, jak i ekonomii, a media prasa, radio, telewizja, Internet — będą się stawać wolnym rynkiem idei”¹⁰. Dopiero „wydarzeniem rozstrzygającym i nadającym nowe impulsy w kształtowaniu prawa do informacji stało się uzyskanie przez Polskę w 1991 roku członkostwa w jednej z najstarszych organizacji międzynarodowych — Radzie Europy — organizacji wartości, czego bezwzględną konsekwencją było poddanie się jurysdykcji Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu”¹¹.

Ważne, aby przed początkiem zmian ustawodawczych po Okrągłym Stole w Polsce pamiętać, jak stwierdza Karol Jakubowicz, „o tym, czy w danym kraju europejskim w efekcie tworzono radio państwowe, bezpośrednio kontrolowane przez rząd, czy publiczne — dysponujące autonomią i bardziej skierowane na interes publiczny, decydowały różne czynniki, zwłaszcza stan konsolidacji demokracji oraz stopień kultury politycznej”¹².

cyjnego w Porozumieniach Okrągłego Stołu. W: Polski system medialny 1989—2011. Red. K. POKORNA-IGNATOWICZ. Kraków 2013, s. 13—34.

⁴ J. BRAUN: *Telewizja publiczna w czasach transformacji*. Warszawa 2008, s. 9.

⁵ I. DOBOSZ: *Prawo prasowe*. Warszawa 2011, s. 40.

⁶ J. SOBCZAK: *Prawo prasowe w systemie polityczno-prawnym Rzeczypospolitej (stan obecny i potrzeby zmian)*. W: *Media i dziennikarstwo na przełomie wieków*. Red. J. ADAMOWSKI. Warszawa 1998, s. 76—77.

⁷ Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. — Prawo prasowe (Dz.U. 1984, nr 5, poz. 24).

⁸ Dz.U. 1993, nr 7, poz. 34.

⁹ Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

¹⁰ D. WANIEK: *Dylematy ładu medialnego RP. Standardy europejskie a praktyka polityczna*. Kraków 2007, s. 50.

¹¹ Ibidem, s. 51.

¹² K. JAKUBOWICZ: *Media publiczne. Początek końca czy nowy początek*. Warszawa 2007, s. 85.

Zmiany ustawodawcze i wprowadzenie nowego ładu medialnego, zapoczątkowane zniesieniem cenzury i koncesjonowaniem prasy¹³, zostały przypieczętowane 1 marca 1993 roku, kiedy to w Polsce weszła w życie Ustawa o radiofonii i telewizji. Regulowała ona działalność stacji radiowych i telewizyjnych na rynku nadawców — zarówno komercyjnych, jak i publicznych. Na jej mocy powołano także do życia Krajową Radę Radiofonii i Telewizji stojącą odąd na straży porządku w polskim eterze. Mocą konstytucji, uchwalonej pięć lat po Ustawie, w artykułach 213—215 zostały potwierdzone kompetencje Krajowej Rady, ale także raz jeszcze zagwarantowano wolność prasy (art. 54)¹⁴. Jak zauważa Tomasz Mielczarek: „[...] w art. 14 tego dokumentu stwierdzono, że Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu [...], zakazano cenzury i koncesjonowania prasy [...], zagwarantowano obywatelom dostęp do informacji publicznych”¹⁵.

Droga do Unii Europejskiej

Za podstawę standardów europejskich w dziedzinie wolności mediów przed akcesją Polski do Wspólnoty, ale już na etapie dostosowywania polskiego prawodawstwa i regulacji w dziedzinie polityki audiowizualnej do norm obowiązujących w Europie Zachodniej, posłużyły, jak wylicza Waniek: Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 listopada 1950 roku, Deklaracja o Wolności Wypowiedzi i Informacji tzw. Europejska Karta Mediów z 29 kwietnia 1982 roku, Europejska Konwencja o Telewizji Ponadgranicznej z 1989 roku oraz dyrektywa „Telewizja bez granic”¹⁶.

Znaczącą przebudową w zakresie obowiązujących regulacji ustawowych była ta, służąca przystosowaniu polskiego systemu prawnego do członkostwa Polski w Unii Europejskiej¹⁷. Zmiany w tym zakresie objęły także sektor mediów, choć nie były one już tak spektakularne jak te, które wprowadzono po roku

¹³ Zniesienie cenzury było pierwszym krokiem na drodze do liberalizacji mediów. Było ono możliwe na mocy Ustawy z dnia 11 kwietnia o uchyleniu Ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz zmianie ustaw — Prawo prasowe (Dz.U. 1990, nr 29, poz. 173).

¹⁴ Tekst Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ogłoszono w Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

¹⁵ T. MIELCZAREK: *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989—2006*. Warszawa 2007, s. 13.

¹⁶ Zob.: D. WANIEK: *Dylematy ładu prawnego RP...*, s. 52—54.

¹⁷ Więcej na ten temat: K. CIRA: *Nowelizacja Ustawy o radiofonii i telewizji a proces dostosowywania prawa do standardów wspólnotowych*. W: *Polskie media w jednoczącej się Europie. Szanse i wyzwania*. Red. I. DOBOSZ, B. ZAJĄC. Kraków 2006.

1989. Jak zauważa Izabela Dobosz: „[...] lata 1994—2011 nie przyniosły w zakresie prasowej działalności wydawniczej wielkich zmian, [...] jedynie 4 lutego 1994 roku udało się uchwalić prawo autorskie¹⁸. Nie został uregulowany status zawodowy dziennikarza [...] zaostrzono przepisy prawa karnego i cywilnego regulujące odpowiedzialność dziennikarzy za publikację [...]. Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast to, że prawo radiofonii i telewizji rozwija się niezwykle dynamicznie”¹⁹ i dalej: „[...] zwrócić należy też uwagę na jego związek z równie szybko rozwijającą się dziedziną, jaką jest prawo telekomunikacyjne²⁰. Rozwój tych dziedzin był podyktowany w pierwszym rzędzie koniecznością dostosowania ustawodawstwa do prawa Unii Europejskiej”²¹.

Prace związane z dostosowywaniem polskiego ustawodawstwa medialnego do norm unijnych poprzedził w Polsce wybuch tzw. afery Rywina. Oficjalnie 15 stycznia 2002 roku Krajowa Rada zakończyła prace nad Ustawą o radiofonii i telewizji, ale po przekazaniu projektu do dalszych prac w rządzie nadawcy komercyjni rozpoczęli zintensyfikowane działania, mające na celu korzystne dla nich zmiany. Chodziło o „ograniczenia projektu ustawy medialnej jedynie do zapisów dostosowujących polskie prawo do wymogów Unii Europejskiej. W ten sposób nie chcieli dopuścić do wzmocnienia pozycji mediów publicznych”²². Autopoprawka do projektu nowelizowanej Ustawy o radiofonii i telewizji została przyjęta 23 lipca 2002 roku i jak uważało wielu ekspertów, „rzeczywistym celem nowelizacji nie było dostosowanie ustawy medialnej do wymogów UE, ale wzmocnienie pozycji mediów publicznych względem prywatnych”²³.

Jak czytamy w dokumencie KRRiT zatytułowanym: *Radio i telewizja w Polsce: Raport o stanie rynku w chwili przystępowania do Unii Europejskiej* opublikowanym we wrześniu 2004 roku: „[...] w ramach przygotowań naszego kraju do akcesji do UE, w marcu 2000 r. znowelizowano Ustawę o radiofonii i telewizji. Nowe zapisy zobowiązywały nadawców programów telewizyjnych do przeznaczania, tam, gdzie to jest wykonalne i z uwzględnieniem charakteru nadawcy, co najmniej połowy kwartalnego czasu nadawania programu na audycje wytworzone przez producentów europejskich. Nie można było utrzymać przepisu o udziale w czasie antenowym audycji wytworzonych przez producentów krajowych, gdyż stanowiłoby to nieakceptowaną w Unii Europejskiej formę

¹⁸ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83).

¹⁹ I. DOBOSZ: *Prawo prasowe...*, s. 41—42.

²⁰ Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. — Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. 2004, nr 171, poz. 1800).

²¹ I. DOBOSZ: *Prawo prasowe...*, s. 42.

²² M. MIŻEJEWSKI: *Transformacja telewizji w Polsce po roku 1989 na tle zmian politycznych*. Przemyśl 2005, s. 63.

²³ *Ibidem*, s. 65.

dyskryminacji innych producentów europejskich”²⁴. W dokumencie tym szczegółowo opisano stan faktyczny mediów audiowizualnych w Polsce, perspektywy rozwoju w kontekście rynku reklamowego, ale także wskazano niepokojące tendencje. Te tendencje dały się już wtedy zauważyć na rynku radiowym. Krajowa Rada stwierdziła bowiem, że „w 2003 roku nastąpiło pogłębienie rozwarstwienia rynku radiowego zarówno w kontekście słuchalności, jak i wpływów z emisji reklam. Z jednej strony mamy duże ogólnopolskie komercyjne stacje radiowe, z drugiej pozostałe stacje. Następuje dalsza degradacja rynku lokalnego”²⁵. Krajowa Rada stwierdziła także, że „problemem branży radiowej jest silna centralizacja wydatków reklamowych w wielkich aglomeracjach, przy wyraźnej preferencji dla anten ogólnokrajowych i regionalnych, kosztem przede wszystkim radia lokalnego i w mniejszym stopniu społecznego. Wytwarza to stan nierównowagi, powodując wyraźny niedorozwój radia lokalnego”²⁶.

Wejście do Unii Europejskiej

Polska stała się członkiem Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku na mocy Traktatu akcesyjnego podpisanego w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 roku²⁷. Jak zauważa Maciej Miżejewski, największe zmiany, związane z działalnością mediów audiowizualnych w Polsce, nastąpiły na miesiąc przed akcesją, czyli 2 kwietnia 2004 roku, w obrębie Ustawy o radiofonii i telewizji²⁸. Zmiany te weszły w życie z dniem 1 lipca 2004 roku²⁹. W Ustawie wprowadzono noweli-

²⁴ KRAJOWA RADA RADIOFONII I TELEWIZJI: *Radio i telewizja w Polsce: raport o stanie rynku w chwili przystępowania do Unii Europejskiej*, s. 95 — http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/pliki/publikacje/raporty/rtv_w_polsce.pdf (dostęp: 1.11.2015).

²⁵ Ibidem, s. 32.

²⁶ Ibidem, s. 27.

²⁷ Traktat między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Rzeczpospolitą Polską, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r. (Dz.U. 2004, nr 90, poz. 864).

²⁸ M. MIŻEJEWSKI: *Transformacja telewizji w Polsce...*, s. 168.

²⁹ Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 91, poz. 874); art. 26 ust. 2a Ustawy (Dz.U. 1993, nr 7, poz. 34), w brzmieniu nada-

zacje w zakresie definicyjnym dotyczącym nadawców zarówno radiowych, jak i telewizyjnych, publicznych i komercyjnych, producentów, programów europejskich, programów wyspecjalizowanych, sponsoringu. W Ustawie doprecyzowano również zakres produktów i usług, których reklama jest zabroniona, wskazano, jak chronić małoletnich przed treściami, które są dla nich nieodpowiednie, wykazano konieczność emisji programów ojczystrych, a także określono zadania związane z realizacją misji nadawców publicznych i warunki udzielania koncesji dla nadawców zarówno rodzimych, jak i spoza naszego kraju³⁰. Odnosnie do programów ojczystrych warto w tym miejscu zwrócić uwagę na zapisy traktatowe Unii Europejskiej wyrażone w art. F pkt 1: „Unia respektuje tożsamość narodową Państw członkowskich”³¹, równocześnie mając na uwadze fakt, że „Polska jako pełnoprawny członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do dostosowania ustawodawstwa krajowego do regulacji wspólnotowych, także w zakresie polityki audiowizualnej i wymogów stawianych mediom publicznym. Oznacza to konieczność precyzyjnego określenia misji publicznej, a także zapewnienia warunków jej wypełniania i skutecznych mechanizmów nadzoru jej realizacji”³².

Nie wszystkie nowelizacje Ustawy o radiofonii i telewizji odnosiły się do stacji radiowych; wiele dotyczyło telewizji (w tym publicznej) oraz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Te, które z punktu widzenia nadawców radiowych są istotne, zostały omówione w dalszej partii tekstu.

Zmiany w obrębie Ustawy o radiofonii i telewizji w kontekście członkostwa w UE

Zmiana definicji odnośnie do tego, kogo uznaje się za nadawcę ustanowionego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nastąpiła wskutek wprowadzenia do Ustawy o radiofonii i telewizji nowego artykułu — art. 1a w pełnym brzmieniu. Wprowadzenie tego artykułu „jest odpowiedzią na zobowiązania Polski

nym niniejszą ustawą, wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2005 r. Objęte tekstem jednolitym (Dz.U. 2004, nr 253, poz. 2531) z dniem 19 listopada 2004 r., z wyjątkiem art. 2—4.

³⁰ Na podstawie analizy zmian zawartych w Ustawie z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 91, poz. 874). Więcej na ten temat — <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040910874> (dostęp: 24.10.2015).

³¹ Traktat z dnia 7 lutego 1992 r. o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana z 2010 r.) (Dz. Urz. UE, 30 III 2010, C 83/13) — <https://pl.scribd.com/document/228854759/Traktat-z-Dnia-7-Lutego-1992-r-o-Unii-Europejskiej-Tekst-Uwzgl%C4%99dniaj%C4%85cy-Zmiany-Wprowadzone-Traktatem-z-Lizbony> (dostęp: 24.10.2015).

³² L. SŁUPEK: *Media publiczne w Unii Europejskiej*. W: *Media. Władza. Prawo*. Red. M. MAGOSKA. Kraków 2005, s. 162.

wynikające z przynależności do Unii Europejskiej oraz ratyfikowania konwencji o telewizji ponadgranicznej. Stąd sposób sformułowania tego przepisu w pewnym zakresie odpowiada sformułowaniu w dyrektywie audiowizualnych usług medialnych³³.

W art. 4 Ustawy o radiofonii i telewizji po pkt 1a dodano pkt 1b stanowiący, że osobą zagraniczną jest osoba zagraniczna w rozumieniu art. 4 pkt 3 Ustawy z dnia 19 listopada 1999 roku — Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. 1999, nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) oraz pkt 1c, w którym czytamy, że zespołem twórczym jest zespół osób tworzących audycje, do którego zalicza się w szczególności: reżysera, autora scenariusza, scenografa, operatora, odtwórców głównych ról i kompozytora. To kwestia istotna nie tylko dla nadawców telewizyjnych, ale także radiowych zaangażowanych w produkcję programów takich, jak na przykład słuchowiska. Stan prawny na 1 lipca 2014 roku po kolejnych nowelizacjach Ustawy, numeruje te dwa zapisy odpowiednio jako pkt 11 i 12 art. 4³⁴.

Brzmienie nowego punktu do artykułu wprowadzonego po art. 4 Ustawy jest następujące: „4a) programem wyspecjalizowanym jest program, w którym nie mniej niż 70% czasu nadawania programu w ciągu miesiąca, w godzinach 6—23, stanowią audycje i inne przekazy realizujące przyjętą specjalizację programu”³⁵. Stan prawny na 1 lipca 2014 roku po kolejnych nowelizacjach Ustawy porządkuje te zapisy jako pkt 13 art. nr 4³⁶.

Kolejne zmiany dotyczą audycji wytworzonych w języku polskim. I tak po pkt 5 czytamy w nowo wprowadzonym do Ustawy pkt 5a, że audycją wytworzoną pierwotnie w języku polskim jest audycja spełniająca wymogi audycji europejskiej w rozumieniu niniejszej ustawy i powstała na podstawie scenariusza wytworzonego pierwotnie w języku polskim, której pierwotna rejestracja dokonana została w języku polskim. Stan faktyczny na dziś — to art. 4, pkt 14.

W art. 4 pkt 7 Ustawy czytamy, że sponsorowaniem jest bezpośrednio lub pośrednio finansowanie albo współfinansowanie tworzenia lub rozpowszechniania audycji lub innych przekazów przez podmiot niebędący nadawcą lub producentem audycji, w celu upowszechnienia, utrwalenia lub podniesienia renomy nazwy, firmy, towaru lub usługi, znaku towarowego lub innego oznaczenia indywidualizującego sponsora lub jego działalność. Stan prawny na dzień 1 lipca 2014 roku porządkuje ten przepis jako art. 4, pkt 18, gdzie mowa o każdym wkładzie (nie tylko bezpośrednim lub pośrednim) w finansowanie usługi medialnej lub audycji³⁷.

³³ E. CZARNY-DROŹDŹEJKO: *Ustawa o radiofonii i telewizji. Komentarz*. Warszawa 2014, s. 22.

³⁴ *Ibidem*, s. 47.

³⁵ Traktat z dnia 7 lutego 1992 r. o Unii Europejskiej...

³⁶ E. CZARNY-DROŹDŹEJKO: *Ustawa o radiofonii i telewizji...*, s. 47.

³⁷ *Ibidem*, s. 48.

Brzmienie art. 4 pkt 11 Ustawy ustanowiono w następujący sposób: reklamą ukrytą jest przedstawianie w audycjach towarów, usług, nazwy, firmy, znaku towarowego lub działalności przedsiębiorcy będącego producentem towaru lub świadczącego usługi, jeżeli zamiarem nadawcy, w szczególności związanym z wynagrodzeniem lub uzyskaniem innej korzyści, jest osiągnięcie skutku reklamowego oraz jeżeli możliwe jest wprowadzenie publiczności w błąd co do charakteru przekazu. Kolejne nowelizacje Ustawy sprawiły, że obecnie zapis ten to art. 4 pkt 20, a jego brzmienie jest następujące: „[...] ukrytym przekazem handlowym jest przedstawianie w audycjach towarów, usług, nazwy, firmy, znaku towarowego lub działalności przedsiębiorcy będącego producentem towaru lub świadczącego usługi, jeśli zamiarem dostawcy usługi jest osiągnięcie skutku reklamowego oraz możliwe jest wprowadzenie publiczności w błąd co do charakteru przekazu”³⁸.

W art. 4 Ustawy dodano pkt od 13 do 15 dotyczące definicyjnego pojmowania producenta (z zakresem obowiązków), producenta niezależnego od nadawcy i przedsiębiorcy z odwołaniem do art. 2 ust. 2 i 3 Ustawy z dnia 19 listopada 1999 roku — Prawo działalności gospodarczej.

Zmieniono brzmienie art. 15 Ustawy zarówno w zakresie telewizji, jak i radia, z czego z punktu widzenia stacji radiowej najważniejsze zapisy zawarto w art. 15 pkt 2 — nadawcy programów radiowych i telewizyjnych przeznaczają co najmniej 33% kwartalnego czasu nadawania w programie utworów słowno-muzycznych na utwory, które są wykonywane w języku polskim, oraz w pkt 4 tegoż artykułu stanowiącym, że Krajowa Rada określi, w drodze rozporządzenia, niższy udział w programie radiowym lub telewizyjnym audycji, o których mowa w ust. 1 i 3, dla: 1) nadawców w pierwszym roku rozpowszechniania przez nich programu; 2) programów wyspecjalizowanych, dla których brak jest wystarczającej liczby audycji, o których mowa w ust. 1 i 3; oraz 3) programów rozpowszechnianych wyłącznie w sposób satelitarny lub kablowy dostępnych w całości za opłatą, z wyłączeniem opłat określonych w rozdz. 7 i podstawowych opłat pobieranych przez operatorów satelitarnych lub operatorów sieci kablowych — uwzględniając konieczność zachowania proporcji audycji wytworzonych pierwotnie w języku polskim i audycji europejskich. Co ważne — tzw. kwoty narodowe, odnośnie do emisji utworów w języku polskim zostały zaoszczędzone w 2009 roku i obecnie mówimy o „33% miesięcznego czasu nadawania w programie utworów słowno-muzycznych na utwory, które są wykonywane w języku polskim, z tego co najmniej 60% w godzinach 5—24”³⁹. Co ważne — utwory debiutantów nadawane w paśmie dziennym liczone są jako 200% czasu nadawania (art. 15 pkt 2a), a utwór debiutanta to w myśl rozumienia Ustawy utwór, któremu od premierowego wykonania na antenie minęło nie więcej niż

³⁸ Ibidem.

³⁹ E. CZARNY-DROŹDŻEJKO: *Ustawa o radiofonii i telewizji...*, s. 134.

18 miesięcy (art. 17, pkt 2b). Należy przez to rozumieć, że Ustawa chroni tym samym polską kulturę i polskich twórców, przy czym godne odnotowania jest to, że emisja w radio co najmniej 60% utworów słowno-muzycznych w języku polskim w godzinach od 5.00 do 24.00 ma przede wszystkim na celu „zapobiegnięcie sytuacji występującej wcześniej w praktyce, w której takie utwory były nadawane w godzinach najmniej popularnych, a więc w nocy”⁴⁰.

Nowe brzmienie przed unijną akcesją otrzymały: art. 15a — dotyczący nadawców europejskich w telewizji, ale także art. 15b, który dotyczy definicyjnego pojmowania audycji europejskiej (jakie audycje uważa się za europejskie, jakie warunki należy spełnić, aby audycję uznano za europejską).

Artykuł 16b ust. 1 w pkt od 1 do 5 wprowadził zmiany w zakresie zakazu emisji reklam towarów niedozwolonych, za które uznano: wyroby tytoniowe, rekwiizyty tytoniowe, produkty imitujące wyroby tytoniowe lub rekwiizyty tytoniowe oraz symbole związane z używaniem tytoniu, napoje alkoholowe, usługi medyczne świadczone wyłącznie na podstawie skierowania lekarza, produkty lecznicze w zakresie regulowanym przez ustawę z dnia 6 września 2001 roku Prawo farmaceutyczne oraz wideoloterii, gier cylindrycznych, gier w karty, gier w kości, zakładów wzajemnych, gier na automatach.

Artykuł 16b ust. 2 ochroną objął małoletnich w zakresie zakazu emisji reklam, które: „1) nawołują bezpośrednio małoletnich do nabywania produktów lub usług, 2) zachęcają małoletnich do wywierania presji na rodziców lub inne osoby w celu skłonienia ich do zakupu reklamowanych produktów lub usług, 3) wykorzystują zaufanie małoletnich, jakie pokładają oni w rodzicach, nauczycielach i innych osobach, 4) w nieuzasadniony sposób ukazują małoletnich w niebezpiecznych sytuacjach”⁴¹. Należy zaznaczyć, że Ustawa zabrania także reklamy ukrytej (art. 16c). Artykuł 17 ust. 1 i 2 otrzymał nowe brzmienie w zakresie emisji oznaczeń audycji sponsorowanych (wskazań sponsorskich).

Kolejna zmiana związana jest z art. 18 Ustawy. Ustępy 4 i 5 otrzymały brzmienie: „4. Zabronione jest rozpowszechnianie audycji lub innych przekazów zagrażających fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc. 5. Audycje lub inne przekazy, zawierające sceny lub treści mogące mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich, inne niż te, o których mowa w ust. 4, mogą być rozpowszechniane wyłącznie w godzinach od 23 do 6”⁴².

Ważne z punktu widzenia nadawców radiowych w Polsce jest też to, że po art. 18 ust. 5 Ustawy, dodano ust. 5a i 5b w brzmieniu: „5a. Nadawcy są zobowiązani do oznaczania audycji lub innych przekazów, o których mowa w ust. 5,

⁴⁰ Ibidem, s. 140.

⁴¹ Traktat z dnia 7 lutego 1992 r. o Unii Europejskiej...

⁴² Ibidem.

odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej lub zapowiedzią słowną, informującą o zagrożeniach wynikających z treści emisji radiowej. 5b. Nadawcy są zobowiązani do oznaczania audycji i innych przekazów, innych niż te, o których mowa w ust. 5, z wyłączeniem serwisów informacyjnych, reklam, telesprzedaży, transmisji sportowych i przekazów tekstowych, odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej, uwzględniając stopień szkodliwości danej audycji lub przekazu dla małoletnich w poszczególnych kategoriach wiekowych”. Warto zauważyć, że stan prawny na dzień 1 lipca 2014 roku Ustawy o radiofonii i telewizji w kilku artykułach definiuje i określa, czym jest lokowanie produktu. I tak na przykład „art. 17a uwzględnia współczesny trend w prawie unijnym co do dopuszczalności lokowania produktu, które wcześniej było uznawane za ukrytą reklamę. Motywowane jest to potrzebą uczynienia rynku europejskiego w zakresie działalności audiowizualnej bardziej konkurencyjnym w odniesieniu do rynku amerykańskiego”⁴³.

Kolejne zmiany w Ustawie na etapie dostosowywania prawa do wymogów unijnych dotyczyły kwestii związanych z działalnością Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w zakresie rozpowszechniania i sposobie zapowiadania audycji oraz emisji oznaczeń tychże dla małoletnich (art. 18 ust. 6).

Artykuł 21 dotyczący misyjności radia i telewizji publicznej otrzymał nowe brzmienie w obszarze obowiązków wynikających z konieczności zróżnicowania tematycznego, w celu zaspokojenia oczekiwań całego społeczeństwa w zakresie informacji, publicystyki, kultury, rozrywki, edukacji i sportu, w szczególności zaś określono w nim, czym jest misyjność oraz jakie obowiązki ma nadawca publiczny. Warto nadmienić tutaj, że „misja ta ma coraz większe znaczenie. Badania dowodzą, że w społeczeństwach wysokorozwiniętych poczucie lokalnej tożsamości nie ulega degradacji, lecz staje się sednem ludzkiej podmiotowości”⁴⁴.

Dodany do art. 21 ust. 1a pkt 8 wskazuje na szczególną konieczność upowszechniania wiedzy o języku polskim oraz w pkt 9: tworzenie i udostępnianie programów edukacyjnych na użytek środowisk polonijnych oraz Polaków zamieszkałych za granicą. Warto w tym miejscu zauważyć, że „zgodnie z unijnymi normami Polska po akcesji do Unii Europejskiej zobowiązała polskie media publiczne, by wprowadziły podwójną księgowość. Polega to na tym, że w jednych księgach zapisywane są przychody i wydatki związane z misją, a w drugich z działalnością komercyjną [...]. Środki finansowe z kont komercyjnych mogą zasilać konta misyjne. Nigdy odwrotnie”⁴⁵. Nadmienić należy, że obowiązek misji spoczywa jedynie na nadawcy publicznym. Jednocześnie — to jedynie publiczne radio i telewizja mogą w tym celu korzystać z funduszy publicznych,

⁴³ E. CZARNY-DROŹDŹEJKO: *Ustawa o radiofonii i telewizji...*, s. 235.

⁴⁴ T. SKOCZEK: *Telewizja regionalna. Szkic do opisu*. Kraków 2002, s. 9.

⁴⁵ B. NIERENBERG: *Przedsiębiorstwo medialne*. W: *Słownik wiedzy o mediach*. Red. E. CHUDZIŃSKI. Warszawa—Bielsko-Biała 2007, s. 435.

do czego prawa nie mają żadne komercyjne podmioty audiowizualne. I jeszcze, co godne odnotowania: „[...] analizując stanowisko instytucji unijnych w sprawie mediów publicznych, zwrócić należy uwagę na uchwałę Rady Europejskiej z 1999 roku, w której zobowiązuje media publiczne do wykorzystania nowych technologii w realizacji misji”⁴⁶, a to wydaje się szczególnie ważne w kontekście jakości prezentowanych programów.

W art. 24 Ustawy o radiofonii i telewizji zmieniono brzmienie dotyczące rozpowszechniania audycji wyborczych w programach publicznej radiofonii i telewizji, a także rozpowszechniania audycji referendalnych (art. 24 ust. 1 i ust. 3). Zmiany Ustawy o radiofonii i telewizji objęły też art. 26, gdzie po ust. 2 dodano ust. 2a oraz po art. 31 dodano art. 31a i 31b. Wszystkie wymienione mają związek z regionalnymi strukturami publicznej telewizji. Regulacje te dają komitetom wyborczym i partiom „prawo do rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych na koszt tych nadawców”⁴⁷.

Ważną zmianą z punktu widzenia nadawców, także radiowych jest ta, dotycząca udzielania koncesji. Traktuje o niej art. 35, który choć brzmieniem w pkt 1 gwarantuje, że „Koncesja może być udzielona osobie fizycznej, posiadającej obywatelstwo polskie i stałe miejsce zamieszkania w Polsce, lub osobie prawnej, która ma siedzibę w Polsce”⁴⁸, to jednak w pkt 2 i 3 określa warunki, na jakich o koncesję mogą ubiegać się podmioty spoza Polski. Doprecyzowaniem tego artykułu jest art. 40a, w którym czytamy o nabyciu lub objęciu udziałów albo akcji, bądź nabyciu prawa z udziałów lub akcji przez osobę zagraniczną w spółce, która posiada koncesję na rozpowszechnianie programu.

Jeszcze jedna nowelizacja Ustawy, związana z akcesją Polski do UE, która zasługuje na uwagę, to kary i konsekwencje dla nadawców za emisję treści podlegających do nienawiści ze względu na rasę, płeć, narodowość lub religię (art. 45 ust. 2 pkt 1 oraz art. 53 ust. 1).

Kolejne zmiany w obszarze ustawodawczym w Polsce w kontekście akcesji do UE wprowadziła Ustawa z dnia 23 czerwca 2006 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej. Weszła ona w życie 5 sierpnia 2006 roku⁴⁹. Na jej mocy zmianie uległy zapisy z różnych aktów prawnych, w tym jeden artykuł z Ustawy o radiofonii i telewizji (art. 5) dotyczący emitowania reklam⁵⁰.

⁴⁶ L. SŁUPEK: *Media publiczne w Unii Europejskiej...*, s. 160.

⁴⁷ E. CZARNY-DROŻDŻEJKO: *Ustawa o radiofonii i telewizji...*, s. 304.

⁴⁸ Na podstawie analizy zmian zawartych w Ustawie z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji. Dz.U. 2004, nr 91, poz. 874. Więcej na ten temat: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040910874> (dostęp: 24.10.2015).

⁴⁹ Ustawa z dnia 23 czerwca 2006 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej. Dz.U. 2006, nr 133, poz. 935.

⁵⁰ „W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 253, poz. 2531 z późn. zm.) w art. 16a ust. 5 otrzymuje brzmienie: »5. Audycje inne niż określone

Po akcesji Polski do Unii Europejskiej Ustawa o radiofonii i telewizji była jeszcze nowelizowana, a wpływ na to miało między innymi zmieniające się prawodawstwo wewnątrz wspólnotowe. I tak na przykład 12 października 2012 roku brzmieniem art. 6a wprowadzono zapisy dotyczące audiowizualnych usług medialnych na żądanie⁵¹. Usłudze tej ustawodawca poświęcił łącznie 11 artykułów (art. 47a—k). Wraz z wejściem Polski do UE uchylono natomiast rozdział dotyczący opłat abonamentowych oraz rejestracji radio- i teleodbiorników. Przepisy te reguluje Ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 roku o opłatach abonamentowych⁵². Jednakże jak zauważa Stanisław Jędrzejewski, „obecnie w Europie odchodzi się opłaty abonamentowej lub też łączy się ją z innymi źródłami finansowania”⁵³. Te źródła to na przykład: wyższy podatek dochodowy od osób fizycznych, subwencje budżetowe czy przychody ze źródeł pozaabonamentowych⁵⁴.

Wolność wypowiedzi w krajach Unii

Gwarancje wolności prasy, radia, telewizji nie są w prawie wspólnotowym zjawiskiem nowym. Wszak „licencjonowanie, cenzura oraz procesy sądowe to najpowszechniejsze systemy kontroli prasy, jakimi rozporządzała władza autorytarna [...]. W Europie nowożytnej kwestia wolności wypowiedzi pojawiła się już w wieku XVII”⁵⁵, a prawo unijne w zakresie wolności wypowiedzi stanowi jednoznacznie. Artykuł 5 Deklaracji Podstawowych Praw i Wolności mówi o wolności poglądów i informacji, a art. 18 tejże Deklaracji umocowuje, że każdej osobie gwarantuje się prawo dostępu i sprostowań⁵⁶. Karta Praw

w ust. 3 mogą być przerywane w celu nadania reklam lub telesprzedazy, jeżeli okres pomiędzy kolejnymi przerwami w danej audycji wynosi w programie telewizyjnym co najmniej 20 minut, a w programie radiowym co najmniej 10 minut”.

⁵¹ Ustawa z dnia 12 października 2012 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2012, poz. 1315).

⁵² Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 31 lipca 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o opłatach abonamentowych (Dz.U. 2014, poz. 1204).

⁵³ S. JĘDRZEJEWSKI: *Radiofonia publiczna w Europie w erze cyfrowej*. Kraków 2010, s. 123.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ R. BARTOSZCZE: *Gwarancje wolności wypowiedzi w Europie Zachodniej*. Kraków 1995, s. 7, 9.

⁵⁶ Deklaracja Praw i Podstawowych Wolności z 12 kwietnia 1989 r. — http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf (dostęp: 31.10.2015).

Podstawowych Unii Europejskiej⁵⁷ w art. 11 gwarantuje wolność wypowiedzi oraz informacji, mówi też o pluralizmie mediów. Wraz z akcesją do Wspólnoty Polska wzięła na siebie obowiązek respektowania prawa wspólnotowego, a zatem wszystkie akty prawne, które gwarantują wolność mediów, wypowiedzi, słowa, są kolejnym potwierdzeniem obowiązującego *stricte* na polskim rynku ustawodawstwa.

Warto zauważyć, że jeszcze przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej Polska partycypowała w programach przedakcesyjnych, takich jak: „Kultura 2000”, „Media Plus”, „Media Training” czy „Media 2007”⁵⁸. Ważnym etapem na drodze rozwoju sektora audiowizualnego w Polsce było przyjęcie dyrektywy „Telewizji bez granic”⁵⁹. Co ciekawe — „konwencja o telewizji ponadgranicznej nie została ratyfikowana przez samą Unię Europejską [...]. Konwencja o telewizji ponadgranicznej została ratyfikowana przez Polskę w 1993 roku, a weszła w życie z dniem jej ogłoszenia w 1995 roku. Niewątpliwie jest ona dla Polski wiążąca”⁶⁰. Jedną z ważniejszych jej nowelizacji, która dokonała się już w czasie członkostwa Polski w UE, głosi, że „do głównych celów dyrektywy należy uregulowanie usług świadczonych przez nowe media (Internet, telefon komórkowy) i ochrona konsumenta, która dotyczy przede wszystkim ochrony osób nieletnich przed treściami pornograficznymi lub scenami przemocy, zakazu posiadania przez telewizje prywatne wyłączności na transmisje wydarzeń skierowanych do szerokiej publiczności z udziałem reprezentacji narodowej (np. igrzyska olimpijskie) oraz przestrzegania przez kanały telewizyjne maksymalnego czasu przeznaczanego na reklamę”⁶¹. Choć dyrektywa odnosi się przede wszystkim do telewizji, to jednak w dobie nowych mediów i kanału dystrybucji na przykład sygnału radiowego w Internecie jest ważna także dla nadawców radiowych, którzy na stronach internetowych swych rozgłośni tworzą niejednokrotnie swoiste portale z web-streamami, telewizją, podcastami i innymi niewidocznymi w transmisji radiowej detalami.

⁵⁷ „Przez wiele lat Karta funkcjonowała jako dokument polityczny, przyjęty wspólnie przez Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej i Komisję Europejską 7 grudnia 2000 roku. Następnie, 12 grudnia 2007 roku w Strasburgu, w przededniu podpisania Traktatu z Lizbony, te same instytucje nadały Karcie nowe brzmienie, a podpisany 13 grudnia 2007 r. Traktat z Lizbony nadał Karcie moc prawną-traktatową”. Więcej na ten temat: Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej — <http://uniaeuropejska.org/karta-praw-podstawowych/> (dostęp: 31.10.2015).

⁵⁸ *5 lat Polski w Unii Europejskiej*. Red. M. KAŁUŻYŃSKA, K. SMYK, J. WIŚNIEWSKI. Warszawa 2009, s. 312.

⁵⁹ Oświadczenie rządowe z dnia 15 czerwca 1994 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Europejskiej konwencji o telewizji ponadgranicznej, sporządzonej w Strasburgu dnia 5 maja 1989 r. (Dz.U. 1995, nr 32, poz. 160).

⁶⁰ E. CZARNY-DROŻDŻEJKO: *Ustawa o radiofonii i telewizji...*, s. 27.

⁶¹ *Ibidem*, s. 313.

Warto jednak, co zauważa Jacek Sobczak, spojrzeć na dyrektywy unijne z innej perspektywy. Otóż „standardy europejskie ubrane w formy dyrektyw nie są prawem, a jedynie pewną propozycją, do której państwa winny starać się dostosować swoje ustawodawstwo. Dyrektywy są jedną z metod scalania prawa wspólnotowego z krajowymi porządkami prawnymi. Nie zastępują one prawa krajowego, lecz mają niejako wymusić jego zmiany”⁶². W sytuacji wątpliwości odnośnie do tego, jak winna być realizowana unijna polityka audiowizualna wobec norm polskiego ustawodawstwa, zastosowanie znajduje tak zwana Zielona Księga z 1992 roku zatytułowana „Pluralizm i koncentracja mediów”, która „określa ramy prawne w zakresie rozstrzygnięcia problemów związanych z różnicami między ustawodawstwem UE a regulacjami państw członkowskich w zakresie mediów”⁶³.

Politykę audiowizualną Polski jako pełnoprawnego członka Wspólnoty „regulują przede wszystkim artykuły 167 i 173 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Najważniejsze przepisy UE dotyczące polityki audiowizualnej określono w dyrektywie o audiowizualnych usługach medialnych, która weszła w życie w grudniu 2007 roku. Głównym instrumentem UE wspierającym ten sektor (zwłaszcza branżę filmową) jest program Kreatywna Europa. W Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej mówi się o poszanowaniu wolności i pluralizmu mediów”⁶⁴. Jak podkreśla Tomasz Goban-Klas, taki pluralizm winien służyć „harmonizacji różnych stylów życia, pokojowemu współistnieniu opinii, stanowisk i interesów”⁶⁵.

Standard DAB a członkostwo w Unii Europejskiej

Choć wstąpienie Polski do Unii Europejskiej nie pociągało za sobą konieczności modyfikacji sygnału radiowego i przejścia na standard cyfrowy, to jednak wraz z potrzebą podniesienia jakości misyjności publiczne radio postanowiło zmienić standard emisji na DAB+ (Digital Audio Broadcasting Plus). DAB+ to nowa technologia radiofonii, a jej wprowadzenie „oznacza lepszą jakość dźwięku, większy wybór i nowe możliwości”⁶⁶. Jak odnotowuje Stanisław Jędrzejew-

⁶² J. SOBCZAK: *Polskie prawo prasowe wobec wyzwań europejskich*. W: *Polskie media w jednoczącej się Europie*. Red. I. DOBOSZ, B. ZAJĄC. Kraków 2006, s. 36.

⁶³ K. DOKTOROWICZ: *Zasady polityki audiowizualnej w Unii Europejskiej*. W: *Radio i telewizja. Informacja, kultura, polityka*. Red. W. DUDEK. Katowice 2000, s. 144.

⁶⁴ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej...

⁶⁵ T. GOBAN-KLAS: *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa—Kraków 2001, s. 157.

⁶⁶ POLSKIERADIO.PL: *Cyfrowe radio DAB+* — <http://dab.polskieradio.pl> (dostęp: 1.11.2015).

ski, „DAB umożliwi przekazywanie 8—10 programów [...], a DAB+ 20—25 programów w tym samym bloku. [...] DAB jest wykorzystywany w 50 krajach świata w formie regularnej emisji i w fazie eksperymentalnej”⁶⁷.

Na stronach Polskiego Radia — jedyne w Polsce nadawcy radiowego, który zdecydował się na wprowadzenie technologii DAB, czytamy, że „na początku nadawanie w technologii DAB+ możliwe było jedynie w Warszawie i Katowicach. Obecnie sygnał cyfrowy jest dostępny już w 18 miastach. W kwietniu 2015 roku Polskie Radio uruchomiło kolejne nadajniki DAB+ w ważnych aglomeracjach. Są to: Białystok, Koszalin, Lublin, Olsztyn, Rzeszów, Zielona Góra oraz Toruń i Bydgoszcz. Dzięki temu radio cyfrowe dociera do blisko 54 procent ludności naszego kraju, a do 2020 roku swoim zasięgiem obejmie całą Polskę”⁶⁸. Czy jednak cyfrowy przekaz stanie się również standardem dla radiowych nadawców komercyjnych? Wiele zależy od tempa rozwoju oraz „od stanu gospodarki, poziomu demokracji, prawa i chęci krajów Europy Zachodniej i instytucji w celu włączenia ich do szerszego krajobrazu nadawców europejskich i traktowania ich, jako rynków własnych produktów i usług”⁶⁹.

Zakończenie

4 czerwca 2014 roku minęło dwadzieścia pięć lat od dnia, w którym na skutek wyników pierwszych częściowo wolnych wyborów skończył się w Polsce komunizm. Zbiegło się to w czasie z dziesięcioleciem obecności Polski w Unii Europejskiej. Z tej okazji Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło badania na temat oceny skutków integracji⁷⁰. W wynikach badań czytamy, że „akceptacja członkostwa Polski w UE jest dziś niemal powszechna. Po widocznym w pierwszej połowie 2013 roku spadku poparcia dla obecności naszego kraju we Wspólnocie, już w ostatnich miesiącach ubiegłego roku zaczęło ono rosnąć, by w marcu 2014 roku osiągnąć dawno nienotowany poziom — 89%.

⁶⁷ S. JĘDRZEJEWSKI: *R@dio publiczne w Europie: program — finansowanie — technologia — audytorium*. Warszawa 2015, s. 175.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Tłumaczenie własne z zapisu oryginalnego: “The future of radiobroadcasting and the audio-visual sectors in the region will be greatly affected by the state of economy, level of democracy, modern legislation and willingness of Western European countries and institutions to integrate them into a broader European landscape and treat them as markets for their own products and services”. S. JĘDRZEJEWSKI: *Radio in Central and Eastern Europe in Transformation Area*. In: *The Medium with Promising Future*. Ed. S. JĘDRZEJEWSKI. Lublin 2007, s. 32—33.

⁷⁰ *10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej*. Oprac. B. ROGUSKA. Komunikat z badań CBOS nr 52. Warszawa 2014.

Jednocześnie odsetek przeciwników członkostwa naszego kraju w UE zmalał do 7%⁷¹. To, co ankietowani wskazali jako mankamenty członkostwa, „wynika w głównej mierze z konieczności dostosowania prawa polskiego do prawa unijnego. Zastrzeżenia budzi zarówno zbyt duża skala regulacji prawnych, jak i sama materia prawna. Niektóre unijne przepisy prawne uznawano zatem za zbyt rygorystyczne, drobiazgowo, niezrozumiałe i nie zawsze zgodne z polską tradycją i interesem naszego kraju”⁷². Jednak w moim odczuciu ankietowani nie mieli na myśli ustawodawstwa w zakresie polityki audiowizualnej. Zmiany, które w jej obrębie nastąpiły, uznać bowiem należy za chroniące odbiorców i ich interes. Wszak jedną z pozytywnych zmian wynikających z dopasowania rodzimych przepisów do norm unijnych, jest ta, która zaostrzyła politykę w zakresie emisji reklam. Jednocześnie, dzięki regulacjom, czytelniejsze stały się treści sponsorowane, a to poprzez wyraźną identyfikację tychże na początku i na końcu przekazu. Pozwala to na jasne oddzielenie treści płatnych od reszty programu.

Należy pamiętać, że radio to medium, którego złota era minęła wraz z pojawieniem się telewizji, co u schyłku lat siedemdziesiątych wyrażali Peter Fornatale i Joshua Mills w książce poświęconej radiu w epoce telewizji⁷³. Historia powtórzyła się u progu nowego tysiąclecia, kiedy to radiu w epoce tym razem już nowych mediów wróżono wręcz marginalizację. A jednak mimo wszystko radio wciąż jest liczącą się siłą informacyjno-rozrywkową.

W artykule tym pragnęłam zwrócić uwagę na konieczność dostosowania polityki stacji radiowych (głównie komercyjnych) do nowego ustawodawstwa związanego z akcesją do Unii Europejskiej. Tym samym chciałam nawiązać do zmian, jakie każdorazowo dotykały to medium wraz z pojawieniem się nowych mediów, które stawały się dla niego konkurencją i zagrażały jego funkcjonowaniu.

Jak zauważa znawca mediów Manuel Puppis: „Jednym z najbardziej zniechęcających obecnych i przyszłych wyzwań polityki medialnej w Europie będzie istota wdrożenia i użytkowania zmodernizowanej i nowej infrastruktury. Podobnie jak to było w początkowym okresie komunikacji elektronicznej, sieć zapewnia fizyczne warunki, w których nasza (ludzka) materia komunikacji może borykać się zarówno z jej potencjałem, jak i problemami. Modernizacja sieci łączności elektronicznej o stałym łączu i dalszy rozwój infrastruktury bezprzewodowej to prawdopodobnie największe wyzwania polityki komunikacyjnej w zakresie infrastruktury od co najmniej ostatnich pięćdziesięciu lat”⁷⁴.

⁷¹ Ibidem, s. 1.

⁷² Ibidem, s. 10.

⁷³ Więcej na ten temat: P. FORNATALE, J.E. MILLS: *Radio in the Television Age*. New York 1980.

⁷⁴ W oryginale: „One of the most daunting current and future media policy challenges in Europe and indeed beyond concerns the roll out, deployment and use of upgraded and

Bibliografia

- BARTOSZCZE R.: *Gwarancje wolności wypowiedzi w Europie Zachodniej*. Kraków 1995.
- BRAUN J.: *Telewizja publiczna w czasach transformacji*. Warszawa 2008.
- CIRA K.: *Nowelizacja Ustawy o radiofonii i telewizji a proces dostosowywania prawa do standardów wspólnotowych*. W: *Polskie media w jednoczącej się Europie. Szanse i wyzwania*. Red. I. DOBOSZ, B. ZAJĄC. Kraków 2006.
- Cyfrowe radio DAB+* — <http://dab.polskieradio.pl> (dostęp: 1.11.2015).
- CZARNY-DROŹDŹEJKO E.: *Ustawa o radiofonii i telewizji. Komentarz*. Warszawa 2014.
- Deklaracja Praw i Podstawowych Wolności z 12 kwietnia 1989 r. — http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf (dostęp: 31.10.2015).
- DOBOSZ I.: *Prawo prasowe*. Warszawa 2011.
- DOKTOROWICZ K.: *Zasady polityki audiowizualnej w Unii Europejskiej*. W: *Radio i telewizja. Informacja, kultura, polityka*. Red. W. DUDEK. Katowice 2000.
- 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej*. Oprac. B. ROGUSKA. Komunikat z badań CBOS nr 52. Warszawa 2014.
- European Media Policy for the Twenty-First Century*. Eds. S. SIMPSON, M. PUPPIS, H. VAN DEN BULCK. Oxon—New York 2016.
- FORNATALE P., MILLS J.E.: *Radio in the Television Age*. New York 1980.
- GOBAN-KLAS T.: *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa—Kraków 2001.
- JAKUBOWICZ K.: *Media publiczne. Początek końca czy nowy początek*. Warszawa 2007.
- JĘDRZEJEWSKI S.: *R@dio publiczne w Europie: program — finansowanie — technologia — audytorium*. Warszawa 2015.
- JĘDRZEJEWSKI S.: *Radio in Central and Eastern Europe in Transformation Area*. In: *The Medium with Promising Future*. Ed. S. JĘDRZEJEWSKI. Lublin 2007.
- JĘDRZEJEWSKI S.: *Radiofonia publiczna w Europie w erze cyfrowej*. Kraków 2010.
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej — <http://uniaeuropejska.org/karta-praw-podstawowych/> (dostęp: 31.10.2015).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

new infrastructure. As was the case from the earliest days of electronic communication, the network provides, the physical conditions for human communication agency to play out, with all its potentials and problematics. The refurbishment of the fixed link electronic communication network and further development of wireless infrastructure are arguably the largest infrastructural communication policy challenges of at least the last 50 years and have the pursuit and realisation of sophisticated media convergence at their core”. Więcej na ten temat: *European Media Policy for the Twenty-First Century*. Eds. S. SIMPSON, M. PUPPIS, H. VAN DEN BULCK. Oxon—New York 2016.

- KRAJOWA RADA RADIOFONII I TELEWIZJI: *Radio i telewizja w Polsce: raport o stanie rynku w chwili przystępowania do Unii Europejskiej* — http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/pliki/publikacje/raporty/rtv_w_polsce.pdf (dostęp: 1.11.2015).
- MIELCZAREK T.: *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989—2006*. Warszawa 2007.
- MIŻEJEWSKI M.: *Transformacja telewizji w Polsce po roku 1989 na tle zmian politycznych*. Przemysł 2005.
- NIERENBERG B.: *Przedsiębiorstwo medialne*. W: *Słownik wiedzy o mediach*. Red. E. CHUDZIŃSKI. Warszawa—Bielsko-Biała 2007.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 31 lipca 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Ustawy o opłatach abonamentowych (Dz.U. 2014, poz. 1204).
- Oświadczenie rządowe z dnia 15 czerwca 1994 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Europejskiej konwencji o telewizji ponadgranicznej, sporządzonej w Strasburgu dnia 5 maja 1989 r. (Dz.U. 1995, nr 32, poz. 161).
- 5 lat Polski w Unii Europejskiej*. Red. M. KAŁUŻYŃSKA, K. SMYK, J. WIŚNIEWSKI. Warszawa 2009.
- POKORNA-IGNATOWICZ K.: *Od leninowskiej koncepcji prasy do wolnych mediów. Koncepcja nowego ładu informacyjnego w Porozumieniach Okrągłego Stołu*. W: *Polski system medialny 1989—2011*. Red. K. POKORNA-IGNATOWICZ. Kraków 2013.
- SKOCZEK T.: *Telewizja regionalna. Szkic do opisu*. Kraków 2002.
- SŁUPEK L.: *Media publiczne w Unii Europejskiej*. W: *Media. Władza. Prawo*. Red. M. MAGOSKA. Kraków 2005.
- SOBCZAK J.: *Polskie prawo prasowe wobec wyzwań europejskich*. W: *Polskie media w jednoczącej się Europie*. Red. I. DOBOSZ, B. ZAJĄC. Kraków 2006.
- SOBCZAK J.: *Prawo prasowe w systemie polityczno-prawnym Rzeczypospolitej (stan obecny i potrzeby zmian)*. W: *Media i dziennikarstwo na przełomie wieków*. Red. J. ADAMOWSKI. Warszawa 1998.
- Traktat między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Rzeczpospolitą Polską, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r. (Dz.U. 2004, nr 90, poz. 864).
- Traktat z dnia 7 lutego 1992 r. o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana z 2010 r.). Dz. Urz. UE, 30 III 2010, C 83/13 — <https://pl.scribd.com/docu>

- ment/228854759/Traktat-z-Dnia-7-Lutego-1992-r-o-Unii-Europejskiej-Tekst-Uwzgl%C4%99dniaj%C4%85cy-Zmiany-Wprowadzone-Traktatem-z-Lizbony) (dostęp: 24.10.2015).
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 1990 roku o uchynieniu Ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz zmianie ustaw — Prawo prasowe (Dz.U. 1990, nr 29, poz. 173).
- Ustawa z dnia 12 października 2012 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2012, poz. 1315).
- Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. — Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. 2004, nr 171, poz. 1800).
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1989, nr 29, poz. 154).
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 91, poz. 874).
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 91, poz. 874) — <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=W DU20040910874> (dostęp: 24.10.2015).
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 91, poz. 874) — <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=W DU20040910874> (dostęp: 24.10.2015).
- Ustawa z dnia 23 czerwca 2006 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej (Dz.U. 2006, nr 133, poz. 935).
- Ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (Dz.U. 1990, nr 86, poz. 504).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. — Prawo prasowe (Dz.U. 1984, nr 5, poz. 24).
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2004, nr 253, poz. 2531 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83).
- WANIEK D.: *Dylematy ładu medialnego RP. Standardy europejskie a praktyka polityczna*. Kraków 2007.

Kinga Oliwia Zdrojewska, dr nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, pracownik Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, od dwudziestu lat dziennikarz radiowy i telewizyjny, konferansjer i prezydent.